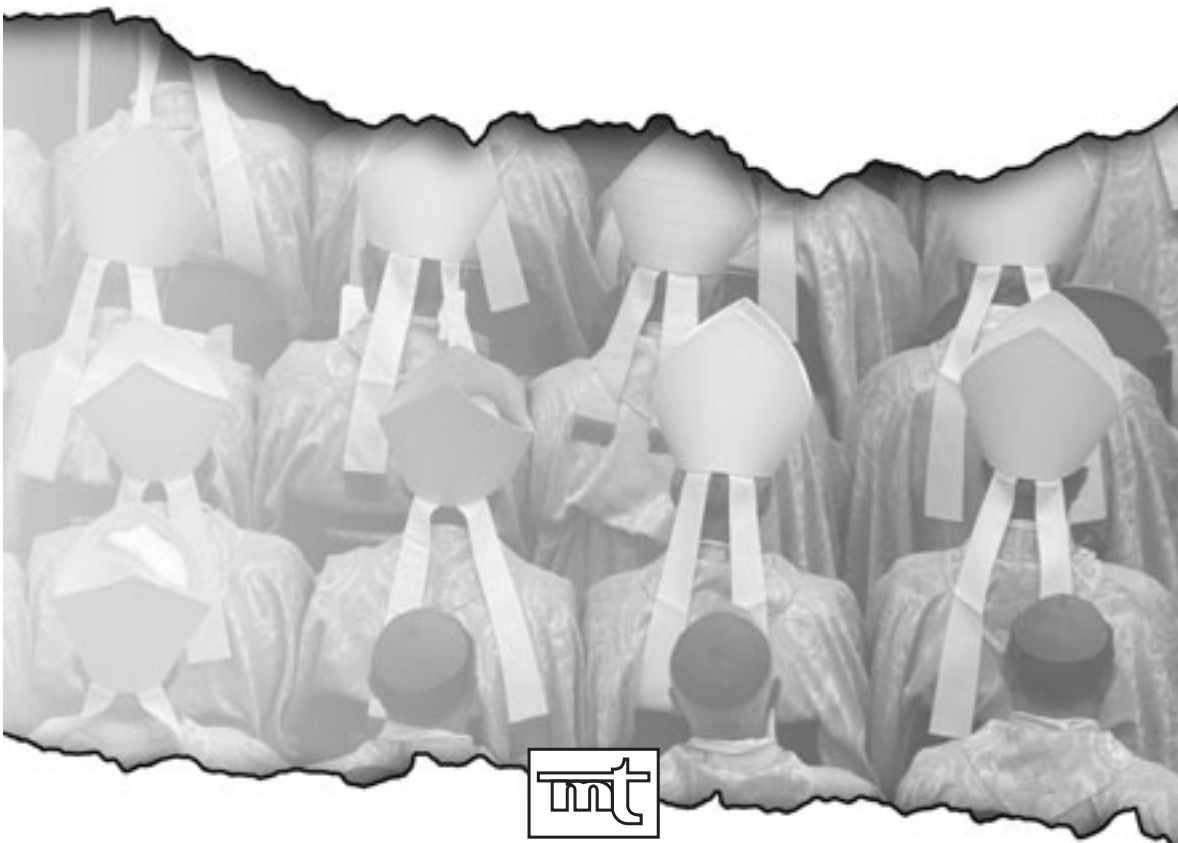

DAMIAN WĄSEK

NOWA WIZJA ZARZĄDZANIA KOŚCIOŁEM

Wydawnictwo WAM ♦ Księża Jezuici
Kraków 2014

WSTĘP

Gdy w 2013 roku papież Franciszek obejmował urząd po abdykacji Benedykta XVI, można było wyczuć powszechne oczekiwanie na radykalne reformy i modyfikację stylu funkcjonowania Kościoła. Już w pierwszych miesiącach pontyfikatu Ojciec Święty wypowiadał się w sposób, który zdradzał, że zdaje on sobie sprawę z ciężącego na nim obowiązku odnowy struktur i odświeżenia oblicza Watykanu. Mając świadomość, że taki proces wymaga czasu, szerokich konsultacji i debat, chciałbym w polskim środowisku teologicznym zainicjować dyskusję o możliwych kierunkach zmian. To pierwszy powód napisania tej książki.

Drugim jest obserwowany coraz powszechniej spadek wiarygodności katolicyzmu, który ma bezpośrednie przełożenie na wzrost zainteresowania tematyką antyklerykalną i antychrześcijańską oraz na obojętność religijną, szczególnie młodego i średniego pokolenia. Zjawiska te spowodowane są z jednej strony skandalami, których zasięg i waga obciążają wizerunek Kościoła. Z drugiej strony wydaje się, że obecna organizacja i styl animowania przez Magisterium życia wiernych w coraz mniejszym stopniu odpowiadają potrzebom współczesnego człowieka i coraz bardziej odbiegają od modeli przyjmowanych w nowoczesnych społeczeństwach. Troska o poprawę tego stanu stoi za prezentowaną tu treścią.

Po trzecie, jako teolog czuję się odpowiedzialny za realizowanie dyspozycji wynikających z natury teologii. Jedną z nich jest zadanie konstruktywno-krytyczne, które, jak sama nazwa sugeruje, polega na dostrzeganiu pól wymagających korekty i proponowaniu możliwych środków zaradczych.

Celem monografii jest nakreślenie nowej wizji zarządzania Kościołem. W tytule użyłem dwóch sformułowań, wymagających dodatkowego komentarza. Używam rzeczownika „wizja”, chcąc przez to zwrócić uwagę na charakter proponowanych przeze mnie pomysłów. Przedstawiam bowiem jedynie hipotezy mające zainicjować dyskusję, które w wielu punktach rozsadzają współczesne ramy jurydyczne i dogmatyczne. Jednocześnie staram się zakorzenić mój sposób myślenia w Tradycji. Pisząc o zarządzaniu

Kościółem, mam na myśli wieloaspektową aktywność biskupów i papieża. W tekście w poszerzonym znaczeniu używam słowa „Magisterium”. Termin ten najczęściej łączę nie tyle z funkcją czy przedmiotem nauczania, ile z podmiotem nauczającym¹. Problem książki zawiera się w pytaniu: W jakim kierunku modyfikować sposób funkcjonowania struktur i urzędów kościelnych, by katolicyzm był bardziej przekonujący dla własnych wyznawców i stanowił wiarygodną ofertę dla niewierzących oraz wierzących trochę inaczej (szczególnie braci prawosławnych)?

Choć powołuję się na różne pozycje, treść mojej rozprawy nie stanowi analizy myśli konkretnego autora ani nie jest prezentacją jednego nurtu teologicznego. Z tego powodu bardziej niż o źródłach prezentowanych tu przemyśleń należy mówić o inspiracjach. W tym kontekście za najbardziej wartościową uznaję twórczość emerytowanego arcybiskupa San Francisco i byłego przewodniczącego United States Conference of Catholic Bishops Johna R. Quinna. Spośród jego książek na szczególną uwagę zasługuje *The Reform of the Papacy. The Costly Call to Christian Unity*². Jest ona wynikiem dojrzewania reformatorskiego myślenia autora po debatach wywołanych jego wystąpieniem w Champion Hall w Oxfordzie w 1996 roku. Poszerzała moje horyzonty myślenia, ukazywała mi trochę inne perspektywy i pomagała w reinterpretacji wielu punktów doktryny katolickiej dysertacja francuskiego teologa prawosławnego Oliviera Clémenta *Rzym inaczej. Prawosławny wobec papieża*³. Obficie czerpałem także z przemyśleń Bernarda Sesboüé, zawartych w monografii *Władza w Kościele. Autorytet, prawda i wolność*⁴.

Żaden z polskich autorów nie zajął się dotychczas kompleksowym opracowaniem poruszanych tutaj zagadnień. Krótkiej prezentacji wybranych aspektów myśli Quinna podjął się w jednym z artykułów Jan Perszon. Nie dokonał jednak ich pogłębionej analizy i oceny⁵. Wprowadzie tematyką

¹ Różne możliwości interpretacji terminu „Magisterium” i historię jego stosowania omówił W. Szymona w: *Magisterium Kościoła w służbie prawdzie*, [w:] *Magisterium – teolog. Historia dialogu*, Z. KIJAS (red.), Bratni Zew, Kraków 1996, 13-23.

² J. R. QUINN, *The Reform of the Papacy. The Costly Call to Christian Unity*, The Crossroad Publishing Company, New York 1999.

³ O. CLÉMENT, *Rzym inaczej. Prawosławny wobec papieża*, tłum. M. Żurowska, Wydawnictwo Księży Marianów, Warszawa 1999.

⁴ B. SESBOÜÉ, *Władza w Kościele. Autorytet, prawda i wolność*, tłum. P. Rak, Wydawnictwo „M”, Kraków 2003.

⁵ J. PERSZON, *Realizacja prymatu Biskupa Rzymu w dyskusji nad „Ut unum sint” Jana Pawła II*, [w:] *Scio cui credidi. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Mariana Ruśceckiego w 65. rocznicę urodzin*, I. S. LEDWOŃ, K. KAUCHA, Z. KRZYSZOWSKI, J. MASTEJ, A. PIETRZAK (red.), Wydawnictwo KUL, Lublin 2007, 435-455.

prymatu zajmowali się między innymi Józef Krzywda⁶, Stanisław Nagy⁷ i Jacek Salij⁸, ale zasadniczo nie zarysowali nowych perspektyw rozwoju, a jedynie zaprezentowali wybrane historyczne zagadnienia i aktualny stan doktrynalny.

Opracowanie wytycznych dla reformy Kościoła zasugerował Andrzej A. Napiórkowski, wydając książkę zatytułowaną *Reforma i rozwój Kościoła*⁹. Jej treść nie pokrywa się jednak z poniższymi refleksjami, ponieważ, jak zaznaczył sam autor:

W książce, którą oddaję do rąk wyrozumiałego Czytelnika, nie ma zbyt wielu akcentów polemicznych czy apologetycznych. Nie pasjonują mnie ani krytycy Kościoła, ani rzeczywiste jego grzechy i błędy. Moim zamiarem nie była bowiem obrona Kościoła wobec postępujących procesów sekularyzacji, którą klasyfikuję nie tylko jako pewną ateizację współczesnej Europy, lecz także jako etap religijnych poszukiwań ludzkości. Pragnąłem podzielić się doświadczeniem mojej miłości, którą jest Kościół Jezusa Chrystusa¹⁰.

Niektóre wspólne nam idee znajdują się wprawdzie w ostatniej części tamtej dysertacji, opatrzonej nagłówkiem *Kilka praktycznych postulatów reformy*. Andrzej Napiórkowski wspominał tam o roli kobiet w Kościele, deuropeizacji katolicyzmu, reformie Kurii Rzymskiej czy wpływie nuncjuszy apostolskich na nominacje nowych biskupów. Nie rozwinął jednak i nie usystematyzował tych tematów. Nie opracował także konkretnych propozycji zmian, ponieważ postawił sobie inne cele.

Z uwagi na charakter podejmowanych zagadnień całość niniejszej książki wpisuje się w nurt metod antropologiczno-teologicznych. Zgodnie z takim sposobem myślenia, rozpoczynam od nakreślenia szerokiej panoramy kwestii sprawowania władzy w Kościele współczesnym. W pierwszej części przenikają się między innymi elementy egzystencjalne, społeczno-kulturowe i metodologiczne. Wskazuję tam na problemy z recepcją nauczania Magisterium i na pogłębiający się rozdźwięk między kościelnym a świeckim sposobem myślenia w sferach, w których należy dążyć do

---

⁶ J. Krzywda, *Prymat papieski i Kolegium Biskupów w świetle nauki Vaticanum I i II*, Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej, Kraków 2008.

⁷ S. Nagy, „Ty jesteś Piotr, czyli Skąła, i na tej Skale zbuduję Kościół mój” (*Mt 16, 18*). *Studium o widzialnym Kościele*, Biblioteka „Niedzieli”, t. 234, Częstochowa 2009.

⁸ J. Salij, *Po co Kościołowi papież*, Wydawnictwo „W drodze”, Poznań 2011.

⁹ A. A. Napiórkowski, *Reforma i rozwój Kościoła. Duch Boży i instytucja*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2012.

¹⁰ Tamże, 5n.

pojednania¹¹. W dalszej kolejności sygnalizuję różne podejścia do kwestii zarządzania Kościołem w wybranych momentach historii chrześcijaństwa. Pytam o czynniki, które przyczyniały się do konstruowania takich, a nie innych rozwiązań doktrynalnych, i o źródła modelu, z jakim dzisiaj mamy do czynienia. W perspektywie problemów wygenerowanych przez współczesność i dróg otwieranych w przeszłości można pokusić się o projektowanie przyszłości. W trzeciej części dzielę się więc konkretnymi sugestiami zmian w zarządzaniu wspólnotą eklezyjalną, które – w moim przekonaniu – mogłyby doprowadzić do nowocześniejszej, sprawniejszej, skuteczniejszej i bardziej wiarygodnej ewangelizacji. W zależności od stawianych sobie celów szczegółowych analizuję wybrane fragmenty tekstów bądź dokonuję historycznych i teologicznych syntez.

* * *

Dziękuję trzem przyjaciołom – profesorom Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie – za okazane mi wsparcie na różnych etapach realizowania projektu, którego końcowym efektem jest ta książka. Miałem szansę i przyjemność konsultowania wielu sugerowanych przeze mnie rozwiązań z ks. Tadeuszem Dzidkiem, ks. Łukaszem Kamykowskim i ks. Robertem Woźniakiem. Szczególne podziękowania kieruję w stronę pierwszego z wymienionych, ponieważ to on zachęcał mnie do podjęcia tematu reformy Magisterium i uczył odważnego myślenia. Wyrazy wdzięczności kieruję także w stronę Joanny Długosz i s. Marii Kasprzak, które nie tylko podnosiły literacką wartość tekstu, ale również cennymi uwagami i pytaniami wpływały na jego kształt merytoryczny.

---

¹¹ Choć Chrystus przestrzegał przed postępowaniem na wzór świata, nie chodziło Mu o korzystanie z dobrodziejstw rozwoju cywilizacyjnego, a za takie należy uznać wiele metod skutecznego zarządzania kapitałem ludzkim. W bardzo wielu obszarach Kościoła, jako będący w świecie, powinien poznawać świeckie osiągnięcia, uczyć się ich, wdrażać je we własne struktury i przez to skuteczniej pełnić swą misję.